

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРІЙ СУКУПНОГО ПОПИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

МЕЛЬНИК Костянтин

здобувач освіти,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-6946-8846>

e-mail: kostya.melnik.00@gmail.com

Метою статті є дослідження трансформації теорій сукупного попиту в умовах поглиблення глобалізаційних процесів, а також виявлення ключових факторів, що визначають їхню еволюцію. Представлено авторське трактування можливостей адаптації фіскальної політики до нових викликів глобального економічного середовища. Теорія сукупного попиту розглядається як базова концепція сучасного макроекономічного аналізу та інструмент регулювання економічної активності. Здійснено ретроспективний аналіз розвитку цієї теорії – від кейнсіанської моделі до сучасних підходів державного регулювання, що враховують вплив глобалізації, фінансової нестабільності та трансформацій у структурі світової економіки.

При написанні статті використовувалися методи статистичного аналізу, теоретичного узагальнення та графічного групування та класифікації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні та доведенні, що кейнсіанська теорія стала фундаментом для формування сучасної економічної політики, головним постулатом якої є необхідність активної участі держави в економічному регулюванні, зокрема через стимулювання сукупного попиту шляхом фіскальних механізмів. Однак в умовах глобалізації ефективність традиційного кейнсіанського підходу суттєво знижується, що обумовлює потребу в його адаптації до сучасних реалій.

Практична значимість отриманих результатів дослідження полягає в аналізі статистичних показників, на основі яких доведено, що класичні кейнсіанські та монетаристські підходи, орієнтовані на національне регулювання через фіскальну чи монетарну політику, стикаються з обмеженнями в умовах глобальної інтеграції. Зростання взаємозалежності національних економік, вплив глобальних чинників та структурні трансформації потребують модернізації існуючих економічних моделей і запровадження нових підходів до управління сукупним попитом.

Проведене дослідження динаміки зростання ВВП за паритетом купівельної спроможності провідних економік світу дозволило оцінити зміцнення економічної ваги країн у глобальному просторі. Запропоновано рекомендації щодо збільшення частки України у світовому ВВП за ПКС, зокрема шляхом реалізації таких стратегічних напрямів: диверсифікація економіки з акцентом на продукцію з високою доданою вартістю; підтримка інноваційного та технологічного секторів; залучення іноземних інвестицій та покращення бізнес-клімату; інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості; зміцнення макроекономічної стабільності країни.

Ключові слова: сукупний попит; глобалізація; кейнсіанська теорія; монетаристські підходи; фіскальна політика; інтеграція.

TRANSFORMATION OF AGGREGATE DEMAND THEORIES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

MELNIK Kostyantyn

Odessa National Economic University

The aim of the article is to examine the transformation of aggregate demand theories in the context of deepening globalization processes, as well as to identify the key factors influencing their evolution. The author presents an interpretation of the possibilities for adapting fiscal policy to the new challenges of the global economic environment. The theory of aggregate demand is considered as a fundamental concept of modern macroeconomic analysis and as a tool for regulating economic activity. A retrospective analysis of the theory's development is provided — from the Keynesian model to modern approaches to government regulation that account for the influence of globalization, financial instability, and structural transformations in the global economy.

The article employs methods of statistical analysis, theoretical generalization, and graphical grouping and classification.

The scientific novelty of the results lies in substantiating and proving that Keynesian theory laid the foundation for the development of modern economic policy, with its central tenet being the necessity of active state involvement in economic regulation, particularly through the stimulation of aggregate demand via fiscal mechanisms. However, in the context of globalization, the effectiveness of the traditional Keynesian approach has significantly diminished, thus creating the need to adapt it to contemporary realities.

The practical significance of the research findings is reflected in the analysis of statistical indicators, which demonstrate that classical Keynesian and monetarist approaches, aimed at national-level regulation through fiscal or monetary policy, face constraints under conditions of global integration. The increasing interdependence of national economies, the influence of global factors, and structural transformations necessitate the modernization of existing economic models and the introduction of new approaches to managing aggregate demand.

The study of GDP growth dynamics based on purchasing power parity (PPP) for leading world economies made it possible to assess shifts in the global economic weight of these countries. Recommendations are proposed for increasing Ukraine's share in global PPP-based GDP, particularly through the implementation of the following strategic priorities: diversification of

the economy with a focus on high value-added production; support for innovative and technological sectors; attraction of foreign investment and improvement of the business climate; integration into global value chains; and strengthening the country's macroeconomic stability.

Keywords: aggregate demand; globalization; Keynesian theory; monetarist approaches; fiscal policy; integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобалізація як економічний процес призвела до структурних змін в макроекономічному балансі більшості країн світу. Вплив глобалізації суттєво відбився на структурі сукупного попиту, регулювання якого традиційними методами, прийнятими в межах національних економік, стало неможливим та практично не регульованим процесом. Традиційне регулювання сукупного попиту відбувалось в межах застосування на практиці кейнсіанських та монетаристських теорій сукупного попиту, які передбачають управління економікою національним урядом через фінансову або монетарну політику [1]. Проте, в умовах глобалізації цей механізм стає неефективним внаслідок відкритості економік, міжнародного руху капіталу, присутності транснаціональних корпорацій та міжнародних фінансових потоків [2], які знижують ефективність національних заходів щодо стимулювання попиту. В цих умовах виникають проблеми ефективного впливу державного регулювання на обсяги сукупного попиту [3, 4], оскільки на них впливають обсяги міжнародного капіталу, які здатні швидко переміщуватися між країнами. Окремим дискусійним питанням стає модернізація кейнсіанських підходів в тих країнах, де економічна політика стикається з міжнародними обмеженнями. В таких умовах виникає питання можливостей адаптації фінансової політики до глобальних реалій з метою уникнення ефекту «міграції капіталу» за межі національних економік. Розробка механізмів адаптації політики стимулювання попиту до умов глобалізації може допомогти країнам ефективніше долати економічні кризи та уникати стагнації. Це особливо важливо для країн, які хочуть підтримувати стабільне економічне зростання, не потрапляючи у пастку надмірної зовнішньої залежності.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику трансформації теорій сукупного попиту слід розглядати в контексті глобалізаційних змін та зрушень. Виникає необхідність аналізу впливу глобалізації на структурні процеси в економіці країн [5, 6]. Оскільки глобалізаційні зміни почалися з інтеграційних процесів в економіках країн світу, вони пов'язані з багатьма дослідженнями вчених в цьому напрямку. Дослідження впливу глобалізації на трансформацію економічних процесів було розпочато з аналізу впливу міжнародної економічної інтеграції на економіку країн, яку розглядали в контексті таких напрямків, як функціоналізм, нефункціональний напрямок та теорія гегемоністичної стабільності.

Представники наукового напрямку функціоналізму (Д. Мітрані [7], Дж. Вулф та ін.) стверджували, що економічний та технологічний розвиток поступово веде до необхідності створення наднаціональних структур в умовах, коли держави почали виявляти зацікавленість в оптимізації інформаційно-комунікативних функцій та розвитку транспортно-логістичних операцій у міжнародних відносинах. Аналітики намагалися встановити залежність між інтенсивністю і швидкістю подібної співпраці на міжнародному рівні та розвитком наднаціональних структур [8]. Основним недоліком цього підходу є відсутність обґрунтування системи управління інтеграційними процесами при створенні наднаціональних структур.

Другим науковим напрямком, який обґрунтовував причини та зміст міжнародної економічної інтеграції був нефункціональний напрямок, основними представниками якого були американські вчені Дж. Нейман [9], Е. Хаас [10] та К. Дойч [11]. Так, Е. Хаас [10] розглядав питання практичного втілення функціональної теорії на прикладі європейської інтеграції. Інтеграція визначалася їм як процес, спрямований на створення політичних спільнот, які утворюють успішні держави-нації [10]. Цей науковий підхід обґрунтував необхідність створення наднаціональних інститутів на прикладі Європейського парламенту. Представники цієї школи стверджували, що економічна інтеграція впливає на створення політичної інтеграції [8]. Дослідники на прикладі ЄС теоретично та практично довели, якщо система прийняття децентралізованих кроків замінюється рішенням для створення оптимального режиму, потрібно прийняття спільних правил, норм, регламентів і створення інститутів, які будуть керувати процесом.

Третім науковим напрямком, який обґрунтовує міжнародну економічну інтеграцію є теорія гегемоністичної стабільності, згідно з якою в якості лідера (гегемона) виступає найбільш сильна країна, яка бере на себе більшу частину витрат з управління інтеграційним об'єднанням. Ряд теоретиків-науковців, які належать до школи гегемоністичної стабільності (Ч. Кіндбелгер, С.Д. Краснер, Л. Кеохане, Де Грове, П. Фраттіані) вважають, що статус країни «гегемона» може бути здобутий не завжди найбільшою за розмірами або промисловою потужністю країною. Гегемоном може стати та країна, яка володіє перевагами в наступних сферах: а) контролювання районів видобутку та збуту сировини; б) управління потоками капіталів; в) відстеження ситуації в найбільших регіонах або ринках збуту; г) спостереження за виробництвом найбільш дорогої та високотехнологічної продукції. Відносно фінансової сфери, країна-гегемон повинна розширювати застосування своєї валюти у міжнародних розрахунках та вдосконалювати заходи щодо її стабільності [8].

Як видно з аналізу наукових напрямків, які займалися дослідженням міжнародної економічної інтеграції, загальною тенденцією для всіх є єдність поглядів на це явище, як на формування загального ринку для всіх його учасників. Цей напрямок досягається політичною волею з боку країн-учасниць міжнародного економічного інтеграційного об'єднання. Про це свідчать й наукові дискусії. Проте, економічна природа інтеграції заснована на розвитку виробничих сил, міжнародному усуспільненні виробництва завдяки його інтернаціоналізації та відповідній еволюції економічних відносин. Саме інтернаціоналізація національних економік формує підґрунтя для інтеграційних процесів за рахунок розвитку виробничих сил та поглибленні міжнародного розподілу праці, що обумовлює посилення різноманітності зв'язків у виробництві, технологіях, торгівлі, фінансах та ін. Все це призводить до ускладнення економічних відносин, а також правових й політичних зв'язків між країнами. Всі ці процеси відбуваються на сукупному попиті, змінюючи його структуру та сприяючи його певним трансформаціям, які потребують додаткового аналізу.

Впливом глобалізації на економічні трансформації займалися багато закордонних вчених, проте, значний внесок в дослідження цих процесів належить представникам Римського клубу. Поширенню й популяризації ідей глобалізації сприяли наукові дослідження, які проводилися А. Печей, Д. Медоузом, Я. Тінбергом, Дж. Форрестром. Науковці, які були представниками Римського клубу заснували першу наукову школу глобалістики, яка займалася глобальним моделюванням, глобальними проблемами, філософськими міркуваннями про буття людини в сучасному світі, цінностями життя та перспективами розвитку людства. Дж. Форрестер вперше обґрунтував глобальні проблеми людства в своєму дослідженні, опублікованому в книзі «Світова динаміка» (1971), в якій він акцентував увагу на тому, що подальший розвиток людства на фізично обмеженій планеті Земля призведе до екологічної катастрофи в 20-х роках ХХІ століття. Д. Медоуз завершив дослідження Дж. Форрестера та запропонував метод «системної динаміки» у своєму дослідженні «Межі зростання» (1972) [12]. Крім того, дослідження «Межі зростання» поклало початок цілій низці досліджень та доповідей Римського Клубу, в яких отримали глибоку розробку питання, пов'язані з економічним зростанням, розвитком, навчанням, наслідками застосування нових технологій, глобального мислення. Цей підхід став фундаментальним у заснуванні першої школи глобалістики, яка отримала назву наукової концепції «Межі зростання».

Наступні дослідження Римського Клубу були засновані на наукових працях М. Месаровича [13] і Е. Пестеля [14], які запропонували концепцію «органічного зростання», згідно з якою кожен регіон світу має виконувати свою особливу функцію, подібно клітці живого організму. В подальшому, ідеї глобалістів були покладені в дослідження також українських вчених. Наприклад, В. Дубницький, який трактує термін «глобалізація», як процес підвищення ступеня інтернаціоналізації й інтеграції світової економіки, який здійснюється у трьох напрямках: за допомогою розвитку світової торгівлі товарами, послугами, об'єктами інтелектуальної власності; завдяки міжнародному поширенню новітніх технологій (інформаційних, комунікативних та ін.); за допомогою активізації руху факторів виробництва (транс націоналізація капіталу, інформації, робочої сили) [15].

Підкреслюючи внесок закордонних та українських вчених в дослідження впливу глобалізації на низку економічних процесів, слід визначити, що трансформація теорій сукупного попиту та її прикладне застосування, яке відбувається на тлі глобалізації, є дискусійним питанням.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Методологічною основою статті є сукупність загальнофілософських і спеціальних методів, принципів і прийомів, основні методологічні підходи (системний, процесний, ситуаційний). Загальнонаукові методи: аналіз і синтез – для визначення впливу глобалізаційних процесів на трансформацію теорій сукупного попиту та їх практичне використання в економіках країн світу; методи теоретичного узагальнення – для групування факторів впливу глобалізації на індикатори трансформації сукупного попиту.

Мета статті – аналіз впливу глобалізаційних процесів на ефективність теорій сукупного попиту та формування напрямків економічної стабільності та стимулювання зростання в умовах відкритості ринків, міжнародної конкуренції та впливу глобалізації. Такий підхід допоможе виявити слабкі місця традиційних економічних теорій та запропонувати шляхи їх вдосконалення в умовах глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Теорія сукупного попиту відіграє центральну роль у макроекономічному аналізі та регулюванні економічних процесів. Вона еволюціонувала від кейнсіанських уявлень про необхідність державного втручання до сучасних концепцій, що враховують вплив глобалізаційних процесів, фінансової нестабільності та змін у структурі світової економіки.

Кейнсіанська теорія сукупного попиту набула широкого поширення після Великої депресії та була сформульована в працях Дж. М. Кейнса [16]. Вона базується на припущенні, що рівень сукупного попиту визначає обсяг виробництва та зайнятість у короткостроковому періоді. Відповідно до кейнсіанської моделі, сукупний попит складається з особистого споживання, інвестицій, державних витрат та чистого експорту. Недостатність сукупного попиту може призвести до рецесії та безробіття, що обґрунтовує необхідність активної державної політики, спрямованої на його стимулювання.

Основна ідея кейнсіанської моделі полягала в тому, що держава повинна відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів. Кейнс стверджував, що економічні кризи спричинені недостатнім рівнем сукупного попиту, тому держава має стимулювати його, використовуючи фінансову політику.

Кейнсіанська теорія запропонувала кілька ключових механізмів боротьби з кризами:

1. *Збільшення державних витрат.* Коли приватний сектор скорочує інвестиції, уряд повинен компенсувати цей дефіцит через бюджетні витрати. Це можуть бути великі інфраструктурні проекти, соціальні програми або підтримка виробництва. Витрати уряду створюють нові робочі місця, що підвищує купівельну спроможність населення та стимулює економічну активність.

2. *Зниження податків.* Якщо уряд скорочує податки, у громадян та бізнесу залишається більше грошей, що збільшує рівень споживання та інвестицій. Це сприяє зростанню виробництва та зменшенню безробіття.

3. *Мультиплікативний ефект.* Кейнс довів, що кожна додаткова одиниця державних витрат або споживання генерує більший приріст ВВП. Наприклад, якщо уряд інвестує кошти в будівництво доріг, це не лише створює робочі місця в будівельній сфері, а й збільшує попит на матеріали, транспорт, обслуговування, що запускає ланцюгову реакцію економічного зростання.

4. *Контроль над відсотковими ставками.* Центральний банк повинен знижувати процентні ставки, щоб стимулювати доступність кредитів для бізнесу і споживачів. Це сприяє зростанню інвестицій і витрат.

Кейнсіанська політика активно використовувалася після Другої світової війни, коли багато країн потребували економічного відновлення. Уряди інвестували в інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я, що призвело до тривалого періоду економічного зростання та низького рівня безробіття у 1950–1970-х роках. Попри початковий успіх, кейнсіанська економічна політика почала втрачати ефективність у 1970-х роках. Це було зумовлено кількома факторами:

1. Кейнсіанська модель виходила з того, що інфляція та безробіття не можуть зростати одночасно. Однак у 1970-х роках багато країн зіткнулися зі стагфляцією – явищем, коли висока інфляція поєднувалася з економічним спадом. Наприклад, після нафтової кризи 1973 року ціни на енергоносії зросли, що спричинило інфляцію, але водночас промислове виробництво скоротилося, що сприяло безробіттю. Кейнсіанська політика не могла ефективно вирішити стагфляційну проблему.

2. Оскільки кейнсіанська модель передбачала активне використання бюджетних витрат для стимулювання попиту, багато країн почали стикатися з проблемою дефіциту бюджету та зростаючого державного боргу. Постійне фінансування економіки за рахунок позик стало довгостроковою загрозою.

3. У другій половині XX століття фінансовий капітал став більш мобільним, і компанії отримали можливість виводити свої виробництва в інші країни з нижчими податками та дешевшою робочою силою. Це значно зменшило ефективність державного стимулювання економіки, адже зростання попиту часто призводило до збільшення імпорту, а не до створення нових робочих місць всередині країни.

4. У 1980-х роках уряди багатьох країн (зокрема США та Великої Британії) під впливом монетаристської теорії почали зменшувати роль держави в економіці, скорочуючи державні витрати та приватизуючи державні підприємства. Це означало відхід від кейнсіанської моделі.

Кейнсіанська економічна теорія зіграла ключову роль у формуванні сучасної макроекономічної політики, особливо у періоди криз. Вона дозволила подолати Велику депресію, сприяла економічному зростанню після Другої світової війни та забезпечила низький рівень безробіття. Однак сучасні економічні умови, обумовлені глобалізацією та фінансовою інтеграцією, значно зменшили ефективність традиційного кейнсіанського підходу, що вимагає перегляду економічної політики у XXI столітті.

Розвиток кейнсіанської школи у другій половині XX століття призвів до формування некейнсіанських моделей, зокрема моделі IS-LM, запропонованої Дж. Хіксом [17]. Вона продемонструвала взаємозв'язок між ринком товарів та грошовим ринком, що стало основою для подальшого аналізу макроекономічної рівноваги. Дещо пізніше було розроблено концепцію кейнсіанського синтезу, що поєднала уявлення про короткострокову неефективність ринку з класичними уявленнями про його довгострокову рівновагу [18].

Криза кейнсіанської парадигми у 1970-х роках, викликана явищем стагфляції, призвела до зростання популярності монетаристських підходів. Представники цієї школи, зокрема М. Фрідман, стверджували, що макроекономічна стабільність досягається через контроль за пропозицією грошей, а державне втручання у ринкові процеси є малоефективним [19]. Відповідно до монетаристської моделі, збільшення державних витрат може призвести до витіснення приватних інвестицій, що обмежує вплив фінансової політики на рівень сукупного попиту.

Протягом 1940–1960-х років кейнсіанські механізми державного стимулювання попиту забезпечували економічне зростання та низький рівень безробіття. Однак у 1970-х роках ця модель зіткнулася з серйозними труднощами, які класична кейнсіанська теорія не могла пояснити.

Головною проблемою стало одночасне зростання інфляції та безробіття, відоме як стагфляція. Кейнсіанський підхід виходив з того, що між інфляцією та безробіттям існує зворотний зв'язок: якщо безробіття високе, інфляція повинна бути низькою, і навпаки. Проте у 1970-х роках у США, Великій Британії

та інших розвинених країнах інфляція досягла двозначних значень, хоча рівень безробіття також залишався високим.

Причинами цього стали:

1. Енергетична криза 1973 року, спричинена ембарго країн ОПЕК, що призвело до стрімкого зростання цін на нафту.
2. Зростання бюджетних дефіцитів через надмірне використання кейнсіанських стимулюючих заходів.
3. Державний контроль над економікою, що призводив до бюрократизації та низької ефективності виробництва.

Монетаристи на чолі з Мілтоном Фрідманом [19] стверджували, що державне втручання у вигляді бюджетних витрат не тільки неефективне, а й шкідливе. Вони запропонували іншу модель управління економікою, засновану на контролі за грошовою масою.

Основні положення монетаристської теорії включали:

1. Контроль за грошовою масою як основний інструмент регулювання економіки. Монетаристи вважали, що рівень виробництва, зайнятості та цін залежить від кількості грошей в обігу. Якщо грошова маса зростає надто швидко, це призводить до інфляції, а якщо занадто повільно – до рецесії.
2. Прогнозоване та поступове збільшення грошової маси. Фрідман запропонував так зване «грошове правило», згідно з яким центральний банк повинен щороку збільшувати грошову масу на стабільний і передбачуваний відсоток, відповідний до темпів економічного зростання.
3. Незалежність центрального банку. Монетаристи вважали, що уряди мають схильність до надмірного друку грошей та створення бюджетних дефіцитів. Тому важливою реформою стало надання центральним банкам незалежності від урядів, що дозволило ефективніше контролювати інфляцію.
4. Обмеження ролі держави в економіці. Монетаристи закликали до зниження податків, скорочення державних витрат і приватизації державних підприємств.

Монетаристські принципи почали активно застосовуватися у 1980-х роках у США (за президента Рональда Рейгана) та Великій Британії (за прем'єр-міністра Маргарет Тетчер). У результаті цих реформ відбулося зниження інфляції та відновлення економічного зростання, що підтвердило ефективність монетарної політики.

Попри початкові успіхи, монетаристська теорія зіткнулась на практиці з низкою труднощів у кінці ХХ – початку ХХІ століття. Основні причини зниження її ефективності полягають у наступному:

— монетаристська теорія передбачала, що національні уряди можуть ефективно контролювати грошову масу. Однак, у сучасному світі капітал став надзвичайно мобільним, і центральні банки втратили значну частину контролю над фінансовими потоками. Наприклад, підвищення процентних ставок у США може призвести до масового відтоку капіталу з інших країн, що робить їхню економічну політику менш ефективною;

— монетаристський підхід не зміг запобігти великим фінансовим кризам, таким як криза 2008 року. Незважаючи на контроль грошової маси, збільшення грошової маси та надмірне боргове навантаження призвели до масштабного обвалу фінансових ринків;

— монетаристська теорія передбачала, що попит на гроші є стабільним, однак у реальності він є лабільним. Під час криз, населення прагне скоротити споживання та починають масово зберігати та заощаджувати гроші, що робить монетарну політику менш ефективною;

— монетаристи вважали, що інфляція є наслідком збільшення грошової маси. Проте у ХХІ столітті багато розвинених країн стикнулися з ситуацією, коли навіть при активному друці грошей інфляція залишалася низькою (наприклад, у Японії та Єврозоні).

Монетаристська теорія стала важливим етапом у розвитку економічної науки, запропонувавши ефективний спосіб контролю інфляції та макроекономічної стабілізації. Вона дозволила знизити інфляційні ризики та забезпечити незалежність центральних банків. Однак у сучасному глобалізованому світі традиційні монетаристські механізми виявилися менш дієвими, що вимагає пошук нових підходів до управління економікою.

Подальший розвиток макроекономічних досліджень привів до появи теорії раціональних очікувань, запропонованої Р. Лукасом [20]. Вона базується на припущенні, що економічні агенти формують свої очікування на основі доступної інформації та передбачають вплив політичних рішень на економічну ситуацію. Це зменшує ефективність державного стимулювання сукупного попиту, оскільки раціональні очікування нівелюють вплив політики на реальний сектор економіки.

Важливим чинником, що вплинув на розвиток концепції сукупного попиту, стала глобалізація. Поширення міжнародної торгівлі, зростання мобільності капіталу та інтеграція фінансових ринків значно ускладнили функціонування традиційних моделей макроекономічного регулювання. У глобальній економіці сукупний попит окремої країни дедалі більше залежить від зовнішніх факторів, таких як валютні коливання, зміни у світових цінах на ресурси та міжнародні фінансові потоки [21]. Це вимагає врахування міжнародних аспектів при розробці макроекономічної політики, оскільки внутрішні заходи можуть мати обмежену ефективність без координації з іншими країнами.

Посткейнсіанські дослідження, що набули розвитку після фінансової кризи 2008 року, наголошують на нестабільності фінансових ринків та ролі боргових процесів у формуванні сукупного попиту. Зокрема, теорія фінансової нестабільності Г. Мінскі підкреслює, що економічні цикли значною мірою зумовлені динамікою боргового навантаження, а ринкові механізми часто не здатні забезпечити стійку рівновагу [22].

У сучасних умовах макроекономічне регулювання все частіше ґрунтується на підходах нової кейнсіанської теорії, яка враховує жорсткість цін та інерційність зарплат при моделюванні впливу економічної політики на рівень сукупного попиту [23]. Важливим інструментом стабілізації економіки залишається фінансова політика, проте її ефективність залежить від фінансової стійкості держави та рівня довіри економічних агентів до урядових заходів.

В умовах глобалізації, яка характеризується швидким розвитком інформаційних технологій, зростанням міжнародної торгівлі та мобільності капіталів і робочої сили, суттєво змінюється структура світової економіки. Це вимагає перегляду традиційних економічних моделей. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для розширення ринків та доступу до нових технологій. З іншого боку, вона створює нові виклики, такі як економічна нерівність і екологічні проблеми.

Для того щоб статистично підтвердити зміни в сукупному попиті та проілюструвати вплив глобалізації на ефективність кейнсіанської та монетаристської теорій, розглянемо динаміку інфляції та економічного зростання у розвинених країнах протягом останніх десятиліть.

Згідно з дослідженням Кириленко О. П. та Хохича А. О. [24], глобальна інфляція у світовій економіці прямо впливає на внутрішню інфляцію країн, що розвиваються, а також має виражений структурний характер у розвинених країнах. Це означає, що навіть незначні порушення глобальних торговельних каналів можуть призводити до інфляційних процесів. Аналіз показав, що глобальний компонент становить 40% різниці в інфляції індексу споживчих цін (ІСЦ) та 52% в інфляції індексу цін виробників (ІЦВ) у вибірці країн. Це свідчить про значний вплив глобальних факторів на внутрішні економічні показники.

Розглянемо статистичні дані про інфляцію та економічне зростання у розвинених країнах. За даними Світового банку [25], середній рівень інфляції у країнах ОЕСР знизився з 7,5% у 1980 році до 2,3% у 2020 році. Водночас середній темп зростання ВВП у цих країнах також знизився з 3,5% у 1980-х роках до 1,7% у 2010-х роках. Ці дані свідчать про те, що, незважаючи на зниження інфляції, економічне зростання також сповільнилося. Динаміка зміни ВВП за методом паритету купівельної спроможності за країнами представлена на рис.1.

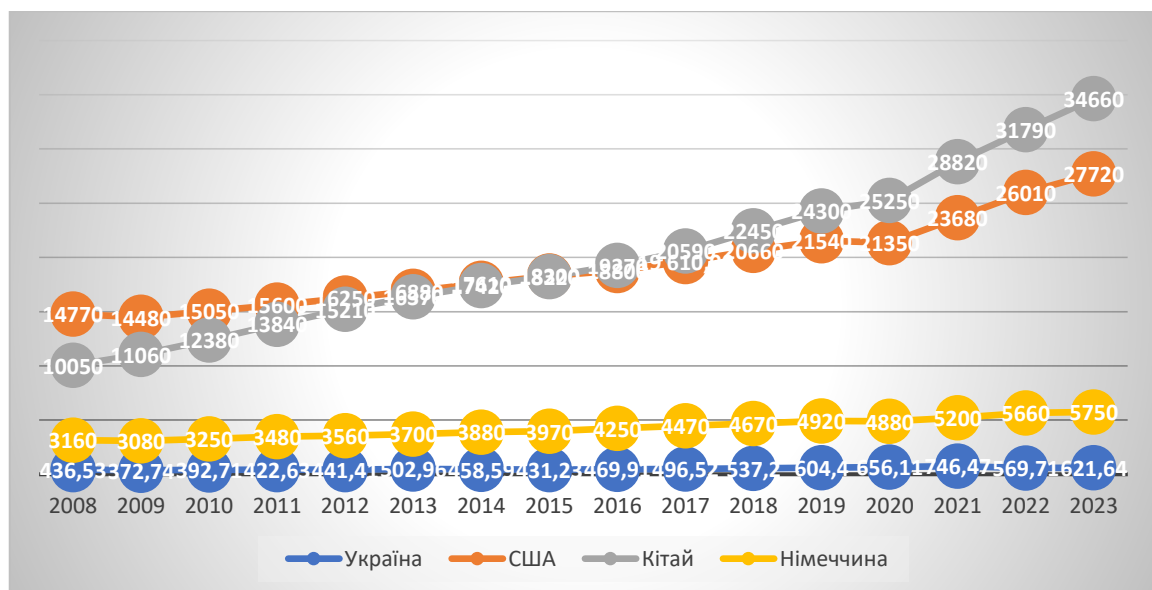

Рис. 1. Динаміка зміни ВВП за методом паритету купівельної спроможності за країнами [складено автором на основі [26]]

В контексті світового розвитку необхідно проаналізувати основні макроекономічні показники в Україні (рис.2.).

Як видно з наведених статистичних даних, основні показники споживчих витрат та експортно-імпортних операцій в Україні постійно зростають. Статистичні дані підтверджують, що традиційні кейнсіанські та монетаристські теорії, які передбачають можливість національних урядів ефективно керувати економікою через фінансову або монетарну політику, стикаються з новими викликами в умовах глобалізації. Зростання взаємозалежності економік, посилення ролі глобальних факторів та структурні зміни в економіках вимагають адаптації існуючих теорій та розробки нових підходів до управління сукупним попитом.

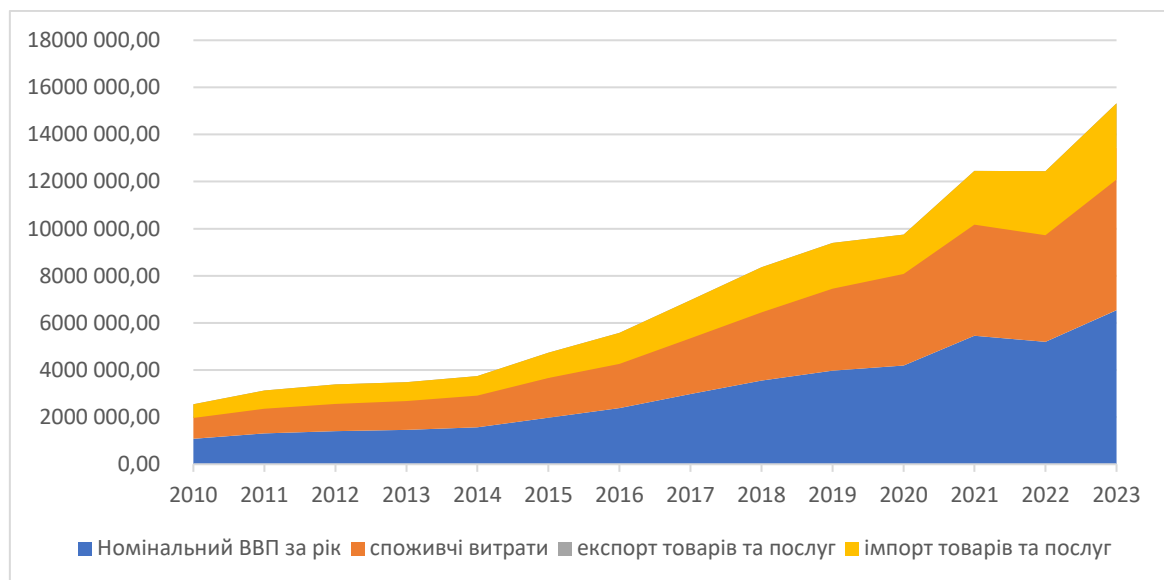

Рис. 2. Основні макроекономічні показники в Україні [складено автором на основі [26]]

Одним із ключових напрямків впливу глобалізації є перерозподіл економічної активності між країнами, що знаходить своє відображення у показниках валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності (ПКС). Цей показник дає змогу оцінити реальну економічну потужність країн, оскільки враховує різницю у рівні цін на товари та послуги. Зміни у світовому розподілі ВВП за ПКС демонструють зростання ролі країн, що розвиваються, таких як Китай, Індія та інші азійські економіки, тоді як частка традиційних економічних центрів, зокрема США та країн ЄС, поступово знижується.

Україна, як частина глобальної економіки, також відчуває вплив цих процесів. Її макроекономічні показники суттєво залежать від зовнішньоекономічної діяльності, включаючи динаміку світових цін на ресурси, доступ до фінансових ринків та вплив міжнародних економічних криз. У порівнянні з розвиненими країнами, ВВП України за ПКС залишається відносно низьким, що вказує на необхідність структурних реформ для підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному рівні.

Глобальний розподіл ВВП за ПКС чітко демонструє, що економічні лідери зосереджують значну частину світового виробництва та споживання, тоді як країни, що розвиваються, прагнуть збільшити свою економічну частку завдяки внутрішнім реформам та адаптації до нових умов глобалізації. Включення України у ці процеси може визначати її подальший економічний розвиток та місце у світовій економічній системі.

Аналіз динаміки зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) за паритетом купівельної спроможності (ПКС) з 2010 року до 2024 року для провідних економік світу, включаючи Україну, дозволяє оцінити зміни в економічній потужності цих країн у контексті глобалізації (табл.1).

Таблиця 1.

Динаміка зростання ВВП за ПКС (2010–2024 трлн. дол.) [складено автором на основі [23]]

Країна	2010	2015	2020	2024
Китай	14,870	19,695	24,142	27,308
США	14,964	17,947	20,893	21,433
Індія	5,778	8,040	10,385	11,326
Японія	4,444	4,839	5,236	5,586
Німеччина	3,227	3,842	4,444	4,820
Індонезія	2,028	2,842	3,742	4,702
Бразилія	2,899	3,192	3,444	3,742
Велика Британія	2,250	2,678	3,108	3,500
Франція	2,230	2,635	3,000	3,400
Україна	0,301	0,353	0,425	0,527

Дані за 2010–2020 роки взято з бази даних Міжнародного валютного фонду; дані за 2024 рік є прогнозними.

Динаміка валового внутрішнього продукту (ВВП) за паритетом купівельної спроможності (ПКС) протягом 2010–2024 років свідчить про значні зміни у глобальному економічному ландшафті. Протягом останніх 14 років Китай демонстрував найшвидші темпи зростання ВВП за ПКС серед усіх країн світу. Якщо у 2010 році його ВВП за ПКС становив 14,87 трлн дол. США, то у 2024 році прогнозується зростання до 27,3 трлн дол. США. Це означає майже двократне збільшення економічного потенціалу країни. Таке стрімке зростання пояснюється індустриалізацією, зростанням продуктивності, активною експансією на зовнішні ринки та розвитком технологічного сектору.

На відміну від Китаю, ВВП США зростає повільнішими темпами: з 14,96 трлн дол. США у 2010 році до прогнозованих 21,43 трлн дол. США у 2024 році. Хоча американська економіка залишається однією з найпотужніших у світі, поступове зменшення частки США у світовому ВВП за ПКС свідчить про зміщення економічного центру тяжіння у бік Азії.

Індія протягом аналізованого періоду продемонструвала одне з найбільш динамічних зростань, піднявшись з 5,78 трлн дол. США у 2010 році до прогнозованих 11,3 трлн дол. США у 2024 році. Зростання ВВП Індії за ПКС є результатом стрімкого розвитку ІТ-сектору, зростання внутрішнього попиту, лібералізації економіки та залучення іноземних інвестицій.

Подібну тенденцію спостерігаємо і в Індонезії, яка за цей час майже подвоїла свій ВВП за ПКС (з 2,02 до 4,7 трлн дол. США). Це свідчить про поступове зміцнення позицій азійських економік на світовій арені.

Європейські країни, такі як Німеччина, Франція та Велика Британія, демонструють відносно повільні темпи зростання ВВП за ПКС. Наприклад, ВВП Німеччини за ПКС зріс із 3,22 трлн дол. США у 2010 році до 4,82 трлн дол. США у 2024 році, що є значним, але не таким вражаючим, як у Китаю чи Індії. Це пояснюється стабільною, але повільно зростаючою економікою, старінням населення, регуляторними обмеженнями та залежністю від зовнішніх ринків.

На тлі світових тенденцій економіка України демонструє нестабільний розвиток. У 2010 році ВВП за ПКС становив 0,301 трлн дол. США, у 2020 році – 0,425 трлн дол. США, а у 2024 році прогнозується зростання до 0,527 трлн дол. США. Хоча цей показник є позитивним, він залишається значно нижчим у порівнянні навіть із країнами, що розвиваються, такими як Індонезія чи Бразилія.

Повільне зростання ВВП України пояснюється декількома факторами:

- висока залежність від експорту сировини та нестача технологічної модернізації;
- макроекономічна нестабільність, інфляційні процеси та коливання валютного курсу;
- військові дії та пов'язані з цим економічні обмеження;
- низький рівень інвестиційної привабливості через корупційні ризики та слабку інституційну базу.

Глобальна структура ВВП за ПКС свідчить про суттєве зростання азійських економік, стабільне становище США та відносну стагнацію європейських країн. Україна в цьому контексті займає місце країни з економікою, що розвивається, але її потенціал є не повністю використаним. З метою підвищення частки у світовому ВВП за ПКС, Україні необхідно запровадити наступні стратегічні напрямки:

- розробити національну стратегію диверсифікації економіки та переходу до виробництва продукції з вищою доданою вартістю;
- сформувати стратегічні напрямки розвитку інноваційних та технологічних секторів;
- розробити програму залучення іноземних інвестицій та покращення бізнес-клімату;
- сформувати напрямки ефективної інтеграції у глобальні економічні ланцюги;
- підвищити макроекономічну стабільність та розробити напрямки боротьби з інфляцією.

Крім того, глобалізація сприяє перерозподілу економічної потужності у світовій економіці, і Україна повинна адаптуватися до цих змін, щоб посилити свої позиції на міжнародному ринку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У статті розглянуто трансформацію теорій сукупного попиту в контексті глобалізаційних процесів та проаналізовано чинники, що впливають на їх еволюцію. Представлено авторське бачення можливостей адаптації фіскальної політики до умов глобального впливу. Обґрунтовано центральне місце теорії сукупного попиту в системі макроекономічного аналізу та регулювання економічної динаміки. Висвітлено етапи еволюції цієї теорії — від класичного кейнсіанства до сучасних концепцій державного регулювання, які враховують вплив глобалізації, фінансової нестабільності та структурної трансформації світової економіки.

Доведено, що кейнсіанська економічна парадигма суттєво вплинула на формування сучасної макроекономічної політики, основна ідея якої полягає в активному втручанні держави у регулювання економічної активності шляхом стимулювання сукупного попиту за допомогою фіскальних інструментів. Водночас, сучасні умови, що характеризуються зростаючим впливом глобалізаційних факторів, знижують ефективність класичного кейнсіанського підходу, що вимагає його переосмислення в контексті викликів XXI століття.

Аналіз емпіричних даних свідчить, що як кейнсіанські, так і монетаристські моделі, орієнтовані на ефективне державне регулювання економіки за допомогою фіскальної та грошово-кредитної політики, стикаються з обмеженнями у глобалізованому світі. Посилення економічної взаємозалежності, зростаюча роль глобальних факторів та глибокі структурні зрушення вимагають адаптації існуючих теоретичних положень і розробки нових методологічних підходів до управління сукупним попитом.

Оцінка динаміки ВВП за паритетом купівельної спроможності провідних країн світу дозволила виявити зміни у їхній економічній потужності в умовах глобалізації. У межах дослідження сформульовано низку рекомендацій щодо підвищення частки України у світовому ВВП за ПКС. Зокрема, йдеться про необхідність реалізації стратегії диверсифікації національної економіки, переорієнтації на виробництво

продукції з високою доданою вартістю, стимулювання інноваційного та технологічного розвитку, активного залучення іноземних інвестицій і покращення бізнес-клімату, ефективної інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості, а також забезпечення макроекономічної стабільності.

Література

1. Гавриленко Н., Грищенко О., Козицька Н. Вплив цифрових трансформацій на зміст фіскального адміністрування. Економіка та суспільство. 2022. № 41. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-38>
2. Havrylenko N. An analytical support methodology for transformational processes. In: Digital Technologies in the Contemporary Economy. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2022, p. 186–197. URL: www.cutt.ly/e86kxU.
3. Lemish K., Nestorenko T., Tokarenko O. Interaction of business and education in hospitality, restaurant, and catering business in Ukraine. Journal of Modern Economic Research. 2021. Vol. 3, № 4, 5-20. URL: <https://cutt.ly/nKeRkJh>
4. Nestorenko, O., Nestorenko, T., Ostenda, A., Peliova, J., Kalinichenko, A. (2024). Optimization of an Economic Entity's Income under Resource Constraints: One Variant of the Analytical Solution. European Research Studies Journal, XXVII (Special Issue 3), 165-183. <https://doi.org/10.35808/ersj/3482>
5. Ostenda A., Wierzbik-Strońska M., Nestorenko T. Rynek pracy a branża motoryzacyjna – aspekty społeczne, ekonomiczne i edukacja. Vzdelávanie a spoločnosť IV. Medzinárodný nekonferenčný zborník. Editorry: doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD., doc. Tetyana Nestorenko, PhD. 2019. pp.319-325. URL: <https://cutt.ly/uYcCUoD>
6. Nestorenko, T., Nestorenko, O., Morkūnas, M., Volkov, A., Baležentis, T., Štreimikienė, D. (2022) Optimization of Production Decisions under Resource Constraints and Community Priorities. Journal of Global Information Management. Volume 30, Issue 12, 1-24. <https://doi.org/10.4018/JGIM.304066>
7. Mihai A., Mitrany D. (2007). From Federalism to Functionalism, in: *Transylvanian Review*, 16, №1, p. 25
8. Дубницький В.І., Чуприна Н.М., Ганжела І.П. Глобальна економіка: навчальний посібник. – Дніпропетровськ: УДХТУ, 2015. – 588с.
9. Neumann, John, and Oskar Morgenstern (1970). The Theory of Games and Economic Behavior. 2nd ed. Princeton: Princeton University Press, 708с.
10. Haas E.B. (1961) International Integration: The European and the Universal Process // International Organization. Vol. 15. № 3. p. 366 - 367.
11. Deutsch, Karl Wolfgang (2002). *American Political Scientists: A Dictionary* - 2 - [Greenwood Publishing Group](https://www.greenwoodpublishing.com/)
12. Meadows, Dennis L. (1977). Alternatives to growth-I: a search for sustainable futures: papers adapted. p. 309.
13. Доклади римського клубу. М. Месарович, Е. Пестель «Человечество у поворотного пункта» ("Mankind at the Turning Point"), 1974/75 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.clubofrome.org/publications/>
14. Пестель Е. За пределами роста. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.clubofrome.org/publications/>.
15. Кочетов Е.Г., Дубницький В.І. Глобалістика, геоекономіка, світовий порядок та нова модель безпечного розвитку. *Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства*. – Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2011. Т.1. 573с. с.15-26.
16. Keynes, J. M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. – London: Macmillan, 1936. 403 p.
17. Hicks J. R. (1937) Mr. Keynes and the «Classics»: A Suggested Interpretation. *Econometrica*. Vol. 5, № 2. P. 147–159.
18. Samuelson, P. A. Economics: An Introductory Analysis. – New York: McGraw-Hill, 1955. 825 p.
19. Friedman, M. (1968) The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*. Vol. 58, № 1. P. 1–17.
20. Lucas, R. E. (1972) Expectations and the Neutrality of Money. *Journal of Economic Theory*. Vol. 4, № 2. P. 103–124.
21. Krugman, P., Obstfeld, M. International Economics: Theory and Policy. Boston : Pearson, 2018. 880 p.
22. Minsky, H. Stabilizing an Unstable Economy. New Haven : Yale University Press, 1986. 456 p.
23. Міжнародний валютний фонд. World Economic Outlook Database. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October>
24. Кириленко О. П., Хохич А. О. (2021) Глобалізація інфляційних процесів у світовій економіці: макроекономічні тенденції та наслідки для України. *Фінанси, облік і аудит*. № 3. С. 45-58. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/items/d153b2ff-ea40-437d-af0e-bdb3b0d94d74>.
25. Світовий банк. Інфляція та економічне зростання: динаміка змін у країнах ОЕСР за 1980–2020 рр. *Global Economic Prospects Report*. 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>

References

1. Havrylenko, N., Hryshchenko, O., & Kozitka, N. (2022). Vplyv cyfrovych transformacij na zmist fiskal'noho administruvannja. *Ekonomika ta suspil'stvo*, (41). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-38>.
2. Havrylenko, N. (2022). An analytical support methodology for transformational processes. In *Digital Technologies in the Contemporary Economy* (pp. 186–197). Vilnius: Mykolas Romeris University. Available at: www.cutt.ly/e86kkxU.
3. Lemish, K., Nestorenko, T., & Tokarenko, O. (2021). Interaction of business and education in hospitality, restaurant, and catering business in Ukraine. *Journal of Modern Economic Research*, 3(4), 5–20. Available at: <https://cutt.ly/nKeRkJh>.
4. Nestorenko, O., Nestorenko, T., Ostenda, A., Peliova, J., & Kalinichenko, A. (2024). Optimization of an Economic Entity's Income under Resource Constraints: One Variant of the Analytical Solution. *European Research Studies Journal*, XXVII(Special Issue 3), 165–183. <https://doi.org/10.35808/ersj/3482>
5. Ostenda, A., Wierzbik-Strońska, M., & Nestorenko, T. (2019). Rynek pracy a branża motoryzacyjna – aspekty społeczne, ekonomiczne i edukacja. In *Vzdelávanie a spoločnosť IV. Medzinárodný nekonferenčný zborník* (pp. 319–325).
6. Nestorenko, T., Nestorenko, O., Morkūnas, M., Volkov, A., Baležentis, T., & Štreimikienė, D. (2022). Optimization of Production Decisions under Resource Constraints and Community Priorities. *Journal of Global Information Management*, 30(12), 1–24. <https://doi.org/10.4018/JGIM.304066>
7. Mihai, A., & Mitrany, D. (2007). From Federalism to Functionalism. *Transylvanian Review*, 16(1), 25.
8. Dubnyc'kyj, V. I., & Chupryna, N. M., & Hanzhela, I. P. (2015). *Hlobal'na ekonomika: navchal'nyj posibnyk*. Dnipropetrovsk: UDHTU.
9. Neumann, J., & Morgenstern, O. (1970). *The Theory of Games and Economic Behavior* (2nd ed.). Princeton: Princeton University Press.
10. Haas, E. B. (1961). International Integration: The European and the Universal Process. *International Organization*, 15(3), 366–367.
11. Deutsch, K. W. (2002). *American Political Scientists: A Dictionary*. Greenwood Publishing Group.
12. Meadows, D. L. (1977). *Alternatives to Growth-I: A Search for Sustainable Futures*.
13. Mesarović, M., & Pestel, E. (1974/75). *Mankind at the Turning Point*. The Club of Rome Reports. Available at: <https://www.clubofrome.org/publications/>
14. Pestel, E. (n.d.). *Za predelami rosta* [Beyond the Limits]. Available at: <https://www.clubofrome.org/publications/>
15. Kochetov, E. G., & Dubnyc'kyj, V. I. (2011). *Hlobalistyka, heoekonomika, svitovyj porjadok ta nova model' bezpechnoho rozvytku. Ukrajina ta jiji rehiony na shljakhu do innovacijnoho suspil'stva* (Vol. 1, pp. 15–26). Donetsk: Pivdennyi Vostok.
16. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Macmillan.
17. Hicks, J. R. (1937). Mr. Keynes and the "Classics": A Suggested Interpretation. *Econometrica*, 5(2), 147–159.
18. Samuelson, P. A. (1955). *Economics: An Introductory Analysis*. New York: McGraw-Hill.
19. Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *American Economic Review*, 58(1), 1–17.
20. Lucas, R. E. (1972). Expectations and the Neutrality of Money. *Journal of Economic Theory*, 4(2), 103–124.
21. Krugman, P., & Obstfeld, M. (2018). *International Economics: Theory and Policy*. Boston: Pearson.
22. Minsky, H. (1986). *Stabilizing an Unstable Economy*. New Haven: Yale University Press.
23. Mizhnarodnyj valjutnyj fond. (n.d.). *World Economic Outlook Database*. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/October>
24. Kyrylenko, O. P., & Khokhych, A. O. (2021). Hlobalizacija inflacijnykh procesiv u svitovij ekonomici: makroekonomiczni tendenciji ta naslidky dlja Ukrainy. *Finansy, oblik i audit*, (3), 45–58. Available at: <https://ir.kneu.edu.ua/items/d153b2ff-ea40-437d-af0e-bdb3b0d94d74>
25. Svito vyj bank. (2023). *Infljacija ta ekonomichne zrostantnja: dynamika zmin u krajinakh OECD za 1980–2020 rr. Global Economic Prospects Report*. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>
26. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). Available at: <https://ukrstat.gov.ua/index.html>